

Голові спеціалізованої вченої ради
ДФ 67.035.2025
Одеського національного університету
імені І.І. Мечникова
доктору філологічних наук, професору,
Кондратенко Наталі Василівни

Відгук

Офіційного опонента **Приходько Ганни Іллівни**, доктора філологічних наук, професора, професора кафедри англійської філології та лінгводидактики Запорізького національного університету , про дисертацію **Софії Андріївни Домбровської «Вербалізований концепт LAZY в англomовній культурі»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки. (Одеса, 2025)

1. Актуальність дисертаційного дослідження. Мовна об'єктивація довколишньої дійсності, фрагментарне відбиття щоденних реалій знаходить своє систематизоване уособлення в концептосферах, які здатні досить вичерпно репрезентувати вербалізацію етнічних особливостей того чи того етносу, зокрема його життєвих цінностей, світобачення, позитивних чи негативних емоцій, стереотипів тощо. Концепти слугують певним узагальненням, утіленням того, чим живуть особистості, як позиціонують себе та які засоби використовують у різних проекціях динамічного семантичного та дискурсивного простору.

Інтенсивний розвиток когнітивної лінгвістики, теоретичне осмислення поняття «концепт» і типології концептів привело дослідників до розуміння того, що основною функцією концепту є структуралізація знань і ментальних явищ у свідомості людини (Н. Єсипенко, І. Колегаєва, Clausner, W. Croft).

Отже, вивчення концептів у лінгвістиці відіграє значущу роль, так як, по-перше, сприяє розумінню ментальної організації світу, відображаючи культурні, історичні та соціальні аспекти мислення та сприйняття. По-друге, вивчення концептів дозволяє аналізувати мовленнєві засоби, розкриваючи вплив концептів на формування мовленнєвих структур, лексики та фразеології (А. Приходько, О. Близнюк, М. Бобро). Крім того, розуміння сутності концептів

сприяє міжкультурному порівнянню, дозволяючи виявляти відмінності та схожості між різними лінгвокультурами для покращення міжкультурної комунікації (І. Шевченко, Т. Радзієвська).

Наукові здобутки лінгвістики сучасності ставлять перед дослідниками нове коло питань, у зв'язку із чим у фокусі уваги опиняються концепти, до яких належить і концепт LAZY, який становить важливий фрагмент англійськомовної лінгвокультури.

Зазначене вище дає підстави визнати дослідження концепту LAZY із використанням синтезу методик, прийомів і процедур етимологічного, когнітивно-семантичного та інтерпретаційного аналізу актуальним складником студіювання концептуальної картини світу носіїв англійської мови як поліцентричної в аспекті її культурної об'єктивації.

Отже, багаторівневий розгляд засобів вербалізації названого концепту та його структури, особливо номінативного поля, що визначаються антропоцентризмом сучасного світосприйняття, які не отримували до сьогодні системного висвітлення, зокрема з погляду лінгвокультури, визначає **актуальність** наукового пошуку С.А. Домбровської. Своєчасність вивчення концепту LAZY як культурного, вбудованого в англomовну картину світу, підтверджується його відповідністю інтегративним тенденціям когнітивно-дискурсивної парадигми сучасного мовознавства.

2. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Об'єктом наукової розвідки обрано номінативне поле концепту LAZY в англійській мові, а *предметом* задекларовано лексичні та фразеологічні одиниці, що вербалізують концепт LAZY в англійській мові.

Поставлена дисертанткою *мета* дослідження, що полягає аналізі та систематизації засобів вербалізації концепту LAZY в англійській мові з урахуванням культурологічного аспекту, цілком відповідає окресленим завданням, пані Софія послідовно і логічно розв'язує за допомогою обраних методів. З огляду на те, що всі передбачувані завдання знайшли належне

обґрунтування, розгляд та аналіз у шести розділах дисертації, це слугує вагомим аргументом для того, щоб говорити про особистий внесок здобувачки.

Для написання повноцінного оригінального дослідження дисертантка створює сучасну теоретико-методологічну базу, куди залучає праці українських та зарубіжних учених з проблем актуалізації феномену LAZY як складного лінгвістичного явища, що дає чітке розуміння авторського бачення його когнітивної природи, а також його різноманітних проявів в англійській лінгвокультурі.

3. Наукова новизна одержаних результатів.

Наукова новизна дисертації полягає в тому, що в ній уперше здійснено комплексне дослідження концепту LAZY та мовних засобів його реалізації. Уперше у розвідці було визначено ядро, медіальну зону та периферійну зону номінативного поля концепту LAZY (прикметниковий, іменниковий та дієслівний шари). Авторка надає свою власну класифікацію когнітивних рис концепту LAZY, виділених на матеріалі художньої літератури. Уперше встановлено культурологічні ознаки концепту LAZY в англійській лінгвокультурі. Важливим і новим є дослідження вербалізації сем негативної оцінки у словникових дефініціях ядерних лексем номінативного поля концепту LAZY та їх синонімів (прикметниковий, іменниковий та дієслівний шари).

Структура дисертації цілком пов'язана з метою і завданнями, які були поставлені здобувачем, предметом та об'єктом дослідження.

Дисертація складається зі вступу, шістьох розділів та висновків до них, загальних висновків та бібліографії. Загальний обсяг тексту дисертації складає 273 сторінки, із них 255 – основного тексту. Бібліографія налічує 156 позицій, з них 62 іноземними. Список літературних джерел включає 41 найменування. У тексті дисертації відсутні порушення академічної доброчесності.

Авторка розпочинає розвідку у **першому розділі** «Теоретико-методологічні засади дослідження концепту LAZY» з розгляду її теоретико-методологічних основ. Тут наведено аналітичний огляд підходів до тлумачення проблеми становлення та розвитку когнітивної лінгвістики (підрозділ 1.1). Основні поняття, зокрема, дефініція лексико-семантичного поля (підрозділ 1.2),

концепту LAZY (с. 47) детально та переконливо потрактовуються у першому розділі.

Доволі сильною стороною представленої наукової розвідки, на нашу думку, є розроблена і апробована методика дослідження аналізованого концепту (підрозділ 1.4), яка уможливила конструювання номінативного поля, медіальної та периферійної зон концепту LAZY.

Необхідно відзначити, що практичні розділи II – VI є наглядним прикладом спроможності авторки цілеспрямовано й логічно опрацьовувати й подавати матеріал, будувати окремі послідовності, що утворюють одне ціле. Це, в свою чергу, дозволяє отримувати важливі, вагомі та перспективні результати.

У **другому розділі** «Ядро номінативного поля концепту LAZY» проведено всебічний та ґрунтовний аналіз ядра номінативного поля утворюють слова-репрезентанти концепту, якими є семема ад'єктивної лексеми *lazy*, іменних лексем *laziness* та *lazybones* та дієслівної лексеми *to laze*. Цілком слушною на цьому етапі роботи вважаємо випрацьовану дисертанткою тезу про те, що «прикметникова лексема є найбільш салієнтною з ядерних лексем концепту LAZY» (с. 78). Інші ж ядерні лексеми є її дериватами з меншою кількістю семем та більш низькою частотністю.

У **третьому розділі** «Медіальна зона номінативного поля концепту LAZY» увагу сфокусовано на студіюванні медіальної зони прикметникового іменникового та дієслівного шарів номінативного поля концепту LAZY. Аналіз словникових статей дав змогу встановити, що найбільш салієнтною за кількістю синонімів є єдина семема іменника *lazybones* (23 синоніми). На другому місці по салієнтності є перша семема прикметника *lazy* (19 синонімів) та перша семема дієслова *to laze* (18 синонімів).

Інтерес становить і розгляд метафорики в іменниковому шарі медіальної зони номінативного поля концепту LAZY (с. 89 – 90), яка використовується для характеристики негативних якостей людини.

Четвертий розділ «Вербалізація семи неґації у словникових дефініціях ядерних лексем номінативного поля концепту LAZY та їх синонімів» присвячено ословленню семи неґації у словникових дефініціях

прикметникового іменникового та дієслівного шарів. Встановлено, що у вибірках є лексеми, які свідчать про певні характеристики, які відсутні або яких не вистачає у суб'єкта чи об'єкта. Отже, це свідчення того, що сема заперечення або відсутності чогось є невід'ємною частиною номінативного поля концепту LAZY (с. 142, 145, 147, 152 тощо). Зазначимо, що цей розділ надає вичерпні мовні підтвердження теоретичних положень розвідки.

У **п'ятому розділі** «Периферійна зона номінативного поля концепту LAZY» розбираються ідіоматичні словосполучення з прикметниками *lazy* та *passive*, а також ідіоматичні словосполучення, які вербалізують значення концепту LAZY. Найбільш вагомим результатом цього розділу є виділення семи тематичних груп з прикметником *passive* (підрозділ 5.2), що підтверджує його салієнтність та прослідковуємо кореляцію з першою семемою концепту LAZY: ((*такий, хто*) *не бажає працювати, проявляти енергійність, активність, зусилля, дієвість*), яка демонструє негативну оцінку аналізованого концепту (с. 179).

У **шостому розділі** «Вербалізація концепту LAZY у англomовній художній літературі» аналізуються семми концепту LAZY (прикметниковий, дієслівний та іменниковий шари) в контексті сучасних англomовних художніх творів. Слушним є твердження про дослідження мовленнєвого втілення концепту LAZY згідно з його п'ятьма ядерними семемами (с. 181).

Вважаємо, що тут науково вагомими є розгляд засобів актуалізації об'єкта дослідження крізь призму текстових категорій. Гідним наукової уваги у цьому розділі є новизна проаналізованого емпіричного матеріалу і розкриття текстотвірного потенціалу концепту LAZY.

У **Висновках** представлено підсумки та результати дисертаційного дослідження, окреслено перспективи подальших розвідок у цьому напрямі.

Робота містить багато схем, що унаочнюють міркування авторки й графічно візуалізують отримані результати.

Доречно наголосити, що проведене дисертаційне дослідження не вичерпує усіх аспектів вивчення способів вербалізації концепту LAZY в англomовній культурі. Перспективи подальших наукових пошуків убачаємо у

виявлені взаємодії вербальних та невербальних засобів репрезентації концепту LAZY та описі його проявів в інших видах англомовного дискурсу.

4. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Основні положення та результати дослідження пройшли надійну апробацію на наукових засіданнях кафедри лексикології та стилістики англійської мови факультету романо-германської філології Одеського національного університету імені І.І. Мечникова (2021 – 2024 р.р.) і на сіми міжнародних науково-практичних та наукових конференціях.

Теоретичні і практичні результати дослідження висвітлено в одинадцяти публікаціях авторки, десять з яких є одноосібними, три опубліковано у фахових виданнях України, чотири – надруковані за кордоном; одна публікація у співавторстві входить до наукометричної бази «Scopus». Загальний обсяг публікацій – 2,2 друкованих аркуша.

5. Практичне значення одержаних результатів.

Безперечно, наукова розвідка Софії Домбровської має практичну цінність, оскільки надає цікавий матеріал для дослідження маніфестацій концепту LAZY в англомовній культурі, що знайде утілення у викладанні курсів з лексикології та стилістики англійської мови, культурології, лінгвокраїнознавства Великобританії, США, Австралії та Нової Зеландії, а також у спецкурсах з інтерпретації тексту, аксіології, лексикографії та когнітивної лінгвістики.

Серед переваг цієї праці варто відзначити послідовність та логічність викладу положень, обґрунтованість тверджень та аргументованість висновків. Об'єктивність, достовірність тез, отриманих результатів забезпечено надійною теоретико-критичною, лексикографічною та ілюстративною базою, сучасною методологією і відповідною методикою дослідження, достатнім обсягом опрацьованого фактичного матеріалу.

6. Зауваження та дискусійні положення до дисертації.

Усі зазначені вище положення дозволяють кваліфікувати працю Софії Домбровської як самостійне комплексне лінгвістичне дослідження, яке

відповідає сучасному рівню наукових знань. Разом з тим, у рецензованій дисертації мають місце й дискусійні моменти:

1. У першому розділі наведено глибокий та всебічний аналіз ключових понять дисертації: лексико-семантичне поле (с. 35-42), концепт (підрозділ 1.3), семема (с. 39), лексико-семантичні групи, лексико-тематичні групи (с. 34, 38, 39). На наш погляд не повною мірою розмежовані останні два феномени, не прописані їхні визначальні риси.

2. Не викликає жодних сумнівів той факт, що концепт LAZY становить визначний фрагмент англомовної культури (с. 180). Вважаємо, що варто було б додати окремий підрозділ щодо його концептосфери та схарактеризувати відносини між її складниками. Очевидно, це є однією з перспектив подальшого дослідження.

3. Враховуючи засадничі принципи аксіології, дисертантка ґрунтовно і вичерпно проаналізувала оцінний аспект концепту LAZY, виділивши епізоди негативного, позитивного та нейтрального вжитку (с. 192, 195, 202, 219 тощо). В той же час, лінгвістична інтерпретація прикладів у деяких випадках потребує залучення ширшого контекстуального тла. Це уможливило б краще розуміння аналізованого матеріалу, а висновки теоретичних положень розвідки набули б більшої переконливості.

4. Тісно пов'язаним з попереднім є наше наступне міркування. У шостому розділі на матеріалі 41 сучасного англомовного художнього твору представлено валідний розгляд актуалізації концепту LAZY. На нашу думку залучення широкої палітри виражальних засобів та стилістичних прийомів, що відбивають оцінку (особливо амбівалентну), додало би завершеності цій частині дисертації.

Висловлені зауваження жодним чином не стосуються основного змісту дисертації та не знижують її загальної високої оцінки. Навпаки, вони мають послужити авторці в її майбутній творчій діяльності, оскільки ця розвідка окреслює широкі перспективи подальшого дослідження концепту LAZY з виходом в антропоорієнтовану лінгвістику.

7. Висновок про відповідність дисертації вимогам.

Загалом, враховуючи актуальність обраної теми дослідження, його структуру, зміст, наукову новизну одержаних результатів, дисертаційну роботу Домбровської Софії Андріївни «Вербалізований концепт LAZY в англomовній культурі» слід вважати самостійним завершеним науковим дослідженням, яке виконане на належному науково-теоретичному, методичному та емпіричному рівні, що має комплексний та логічний характер, містить положення, які характеризуються науковою новизною та заслуговують на практичну реалізацію, і яке відповідає всім вимогам рівня наукової кваліфікації здобувача, що зазначено у наказі Міністерства освіти і науки України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) щодо оформлення дисертації, а також у «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12.01.2022 р. (зі змінами), що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а її авторка Домбровська Софія Андріївна, заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 035 Філологія.

Офіційний опонент:

доктор філологічних наук, професор,
професор кафедри англійської філології
та лінгводидактики

Запорізького національного університету

Ганна ПРИХОДЬКО

Підпис Ганни ПРИХОДЬКО засвідчую:
вчений секретар Вченої ради ЗНУ
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української літератури

Оксана ПРОЦЕНКО